

Mesenyomatok

Gross Arnold retrospektív kiállítása

LÓSKA LAJOS

Széphárom Közösségi Tér, 2020. I. 31-ig
Miskolci Galéria, Kondor-terem, 2020. II. 20. – IV. 18.

GROSS ARNOLD: *Tordai műterem I.*, papír, rézkarc, 165×225 mm, Gross Arnold Archívum, HUNGART ©2020

Gross Arnold ez idáig legteljesebb életmű-kiállítását tekinthették meg az érdeklődők télvíz idején a Széphárom Galériában. A tárlat létrejöttét két ok is ösztönözte: egyrészt az a tény, hogy a 2015-ben elhunyt művész alkotásai ma is igen népszerűek a közönség körében, másrészt, hogy a vernisszázsra jelent meg Révész Emesének a grafikus munkásságát bemutató monográfiája. A könyv hiánypótló: annak ellenére, hogy az 1950-es évek közepétől napjainkig számtalan cikk, kritika és több album foglalkozott Gross művészetével, összegző, irodalom- és műtárgyjejegyzéket is tartalmazó pályakép nem készült róla.

A tordai születésű Gross Arnold 1947-ben szó szerint átszökött a II. világháború után ismét Romániához csatolt Nagyváradról Magyarországra. Kalandos útját követően rövid időn belül felvételt nyert a Magyar Képzőművészeti Főiskolára, ahol többek között Hincz Gyula és Koffán Károly oktatták. Főiskolás éve alatt egyik kedvenc időtöltése volt Rembrandt grafikai lapjainak

tanulmányozása a Szépművészeti Múzeumban.

1953-ban végzett, ezt követően első önálló kiállítása 1956-ban nyílt meg a Fényes Adolf Teremben. Hosszú élete folyamán szinte minden jelentős díjat elnyert a Munkácsytól a Kossuth-díjig. Külföldön is elismerték, a Krakkói Grafikai Biennálén két alkalommal is díjazták karcait, számos egyéni tárlata volt Rómától Brüsszelig és Tokiótól Los Angelesig.

Gross Arnold a képzőművészet iránti érdeklődését festő és rajztanár édesapjának köszönhette. Erdélyben már igen fiatalon festett tájakat, a felvételre is ilyen lapokkal jelentkezett, korai nyomatai szintén tájbrázolások voltak, amelyek naiv aprólékosságukkal kitűntek az 50-es évek sematikus, propagandisztikus grafikái közül. E meseszerű, néha már-már groteszkbe hajló kifejezőmód megszületéséhez kétségtelenül hozzájárult Szabó Vladimir művészete, akit annyira becsült, hogy a maga készítette fotóportréját élete végéig megőrizte.

Érdemes néhány szót ejteni az őt annyira jellemző színes rézkarctechnikáról, aminek a lényege az, hogy a grafikus nem hengerrel viszi fel a többnyire fekete festéket a maratott lemezre, hanem a témától függően a rézlemez megfelelő részeit színezi, majd úgy nyomtatja ki.

GROSS ARNOLD: *Nyári délután*, 1954, papír, rézkarc, 240×320 mm
Gross Arnold Archivum, HUNGART ©2020

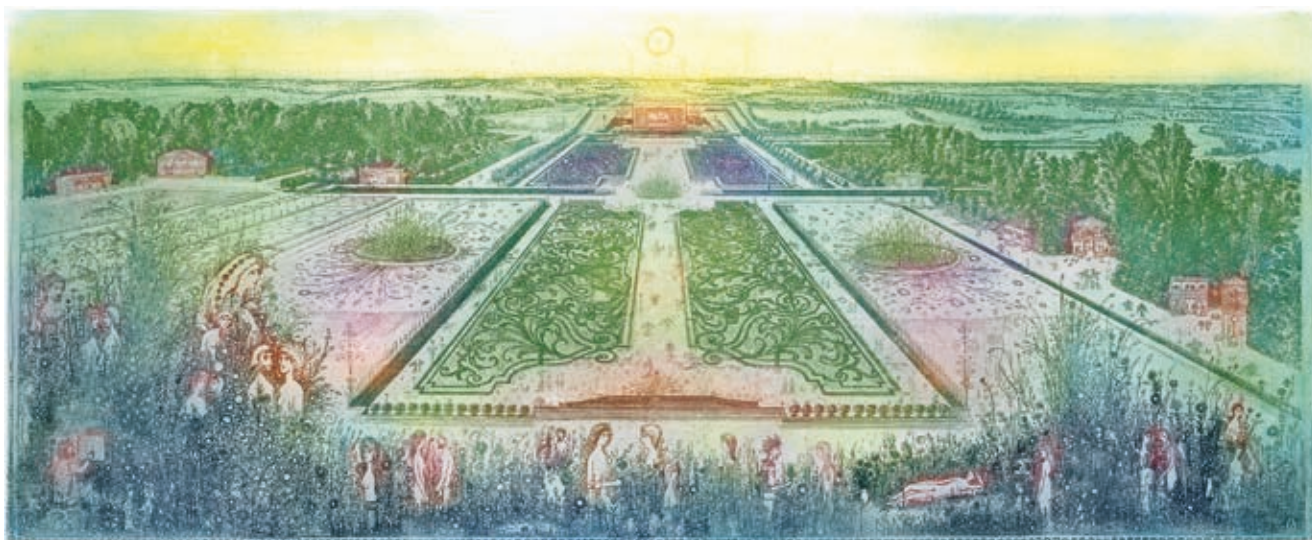
Az eljárással magyarázható, hogy egy lemezről többféle színű – barna, kék, fekete – levonat is készülhet (*Napraforgók*, 1966).

Gondosan kivitelezett korai művei egyszerre cizelláltak és tárgyyszerűek, de már érezni rajtuk a képzelet játékát is. E kettősség azután olyan karakteres metszetek születéséhez vezetett, mint a németalföldi mesterek szellemiségét és a két háború közötti rézkarcoló nemzedék

rajtuk, csökkentendő a számukat, körbevágatta a lemezt a zsúri. Máskor viszont maga Gross végzett módosításokat. Az *Árvíz utáni építkezésen* (1954) négy magas fa mögött egy épülő ház látszik, a *Nyári délutánon* (1959) viszont már csak egy befejezett, kész házacska áll.

Gross művészete a 60-as évek elején teljesedett ki igazán, ekkor nyerte el végső arculatát a mágikus realizmustól is ösztönzött motívumzsúfoló, álomszerű stílusa, és vált teljessé emberektől, puttóktól, angalkáktól és lányfejű virágoktól zsúfolt lapjain a sajátos, a valónál is karakteresebb mesevilága. Az évtizedben témaköre is kiszélesedett: sorra készítette a fákat (*Búcsú a nyártól*, 1967), leányfejű virágokat (*A nem hervadó kert*, 1963) csendéleteket (*Csendélet a műteremben*, 1963), kerteket, városképeket, műtermet, a művészet allegóriáját ábrázoló rézkarcait. Ezek közül talán a kertés és a műtermes munkái a legpoétikusabbak. Ez azért lehet így, mert Gross mindig nagy szeretettel emlékezett vissza tordai gyerekéveire, a házukra, a műteremre és az azt körülvevő titokzatos kertre, amely sokszor fel is tűnik a lapjain. A kert az emberi kultúra egyik leggazdagabb jelentésű, ősi jelképe, gondoljunk csak a paradicsomra. De nem is kell ilyen messzire visszamennünk az időben előzményekért, elég utalnunk a 20. század elejének kertmitoszára, amely a művészetek minden ágában jelen van Gulácsy képeitől a szecesszió át az irodalomig, hogy csak egy ismert példát, Csáth Géza *A varázsló kertje* című novelláját említsék.

Az emlékek kertje I. (1969) tulajdonképpen utcarészlet. Az előtérben a mesékből ismert égisz fát látjuk, mögötte huzallal összekötött oszlopokat. A huzalokon

GROSS ARNOLD: *A szerelem virágai*, 1980 k., papír, rézkarc, 135×335 mm, Gross Arnold Archivum, HUNGART ©2020

precízen megörökített tájait egyaránt megidéző *Nyári délután* (1954). A képtér alsó harmadán fűvel benőtt mező és egy horizontot lezáró domb látszik, a háttérrel felhős ég keretezi. Az előtérből a kompozíció mélységét hangsúlyozó, rövidülő fasor húzódik a horizont felé. Az egyik fa alatt apró, alig észrevehető figura, a művész ül ölében vázlatfüzettel. A mikrorealista formaalakításon kívül a felhőn álló piciny angyalfigura is a látványt gazdagító mesevilágra utal. A *Balaton* (1954) című rézkarcon szintén megjelenik az ülő, skicceket készítő művész egy nő társaságában. E korai grafikákból sokszor több változat is készült. Vannak olyan variánsok, amelyek úgy keletkeztek, hogy ha túl sok angyalka röpdösött

madarak ülnek, emberek és angyalok közlekednek, a háttérben díszes házak látszanak. A háromdarabos sorozat utolsó tagja (1972) a legsajátosabb. Fő motívuma egy nyitott falú műterem, amelyben az állvány előtt álló piktör éppen egy női aktot fest. Körülötte számtalan apró tárgy – kalitka, macska, lovasszobor stb. – zsúfolódik össze, sőt a jobb sarokban egy népes filmes stáb is látszik. A *Művészek kertje* (1966) viszont mesebeli utcakép léggömbbel, automobillal, emberekkel, stafeláj előtt dolgozó festővel, az égen lebegő angalkákkal és repülővel. A kerttéma egyik utolsó feldolgozásán egy hatalmas, perspektivikusan megörökített franciapark látható virágok között fekvő, álló, beszélgető, enyelgő mezítelen nővel és férfakkal (*A szerelem virágai*, 1980 k.).

A művész másik kedvelt tárgya a város. Korai kompozíciói még inkább naturalisak, mintsem meseszerűek (*Tirnova*, 1955), az igazán kiforrott, par excellence álmképekre emlékeztető, szurrealistikus városképeit majd az 1960-as évektől készíti. Közülük a legelragadóbb a belga metropolisz főterét, nyüzsgő sokadalmát élénk táró *Brüsszeli vásárnap* (1972). A reneszánsz házakkal körülvett téren hömpölyög a tömeg, emberek jönnek-mennek, beszélgetnek. E laphoz a legautentikusabb helyen, a tér egyik presszójában készített skicceket. Természetesen a maga sajátos, zsúfolt, játékos stílusában még nagyon sok városképet nyomtatott Rómáról, Firenzéről, Budapestről és Amszterdamból.

GROSS ARNOLD: *A római Spanyol-lépcső*, 1971, papír, rézkarc, 130×250 mm
Gross Arnold Archivum, HUNGART ©2020

Befejezésül meg kell említenem liliputi diorámáit, az olajfestékkel festett és grafikai eljárással kombinált képét (*A barátkozások országútján, avagy pest budai történetek*, 1969), ex libriseit. Ez utóbbiak a tulajdonosuk nevét megőrző könyvdíszek, ám Gross ezt a műfajt is igen egyénien művelte: e minigrafikák hasonlóak nagyobb testvéreikhez, viccesek, groteszkek. De ilyenek a szerettei, barátai, mesterei előtt tisztelgő emléklapjai is (*Kondor Béla-emléklap*, 1973).

A karácsonyfákkal díszített teremben felsorakoztatott művek hú képet nyújtanak Gross Arnold aprólékos, tárgyakkal és emberekkel telezsúfolt, bájos, szurreális világáról, amelyben csak jó és szép létezik, és amely a maitól egyre csak távolodik.